

rendelkeztek. A bevagonyozás nagyjából azonos körülmények között ment végbe, mint a vidéki zsidóké. Becslések szerint kb. 50 000 zsidó munkaszolgálatost adtak át a németeknek.²⁰²

Ezeknek a munkaszolgálatosoknak a helyzete alig különbözött a leg-
hírhedtebb koncentrációs táborok zsidó foglyainak helyzetétől. Különö-
sen tragikus körülmények között sínylódtek a munkaszolgálatosok Fer-
tőrákoson, Balfon és Hidegségben, Sopron és Kőszeg környékén. No-
vemberben kezdődött meg Budapest kiürítése. A Szálasi-kormány
Kőszegen rendezkedett be. Kb. 8000 munkaszolgálatos volt a környé-
ken, őket Hegyeshalom és Zurndorf érintésével hurcolták ki az orszá-
ból.²⁰³

Fedél nemigen került a fejük fölé, enni alig kaptak, s hosszú órákon
át dolgoztatták őket az 1944–45-ös tél hónapjaiban. Aki összeesett a
kimerültségtől és nem tudta folytatni a munkát, azt a helyszínen agyon-
lőtték és tömegsírba lökték. Minél inkább közeledett a Vörös Hadsereg,
annál vadabban tomboltak a nyilasok és SS-barátaik. Százával gyilkolták
a munkaszolgálatosokat a legdermesztőbb hidegvérrel. A felszabadulás
után egész sor tömegsírt tártak föl, és exhumálták a tetemeiket. Hideg-
ségben 790 munkaszolgálatost találtak a tömegsírban, Ilkamajorban
400-at, Nagycenken 814-et, Sopronbánfalván 350-et, Mosonszéhtmik-
lóson 300-at és Hegyeshalom közelében 220-at.²⁰⁴ Kőszegen még gázt
is használtak elpusztításukra. 1945. március 22-én és 23-án ürítették
ki a várost. 95 csontvázzá lesóványodott és beteg munkaszolgálatost be-
tereltek egy barakkba, kívülről elreteszelték a bejáratot, és három német
különítményes, aki erre volt rendszeresítve, gázt bocsátott be a helyi-
ségbe. Annak a 2500 munkaszolgálatosnak a közelében ásták el őket,
akik szintén ezen a környéken pusztultak el, illetve lötték őket agyon.²⁰⁵
Kiskunhalas és Pustavám is tömeges szörnyűségeknek volt a színtere.

Azokat a munkaszolgálatosokat, akik élve átvészelték mindezt, a
Harmadik Birodalomba hurcolták. Sokan közülük először a mauthau-
seni koncentrációs táborba kerültek, majd onnét a günskircheni táborba.
Amikor egyik helyről a másikra hajtották őket, el kellett szenvedniök
az SS szüntelen bántalmazásait és gyilkos szeszélyeit. Egy ilyen mene-
telés közben lelte halálát Burgeisenberg közelében Fenyő László, az is-
mert költő.

A 101/16., a 108/8. és a 110/7. sz. munkásszázadok mintegy 360
munkaszolgálatosának több szerencséje volt. Miután 1945 márciusának
végén a soproni laktanyában vonták össze, Almásy Tibor hadnagy meg-
mentette őket.²⁰⁶

Azoknak a munkaszolgálatosoknak a helyzete, akik Budapesten ma-
radtak, egy árnyalattal jobb volt, mint a Nyugat-Magyarországra hurcolt-